

Valkerij in NO-Turkije: natuurbeschermingssucces na bijna drie decennia

Gernant Magnin¹ & Oguz Kurdoglu²

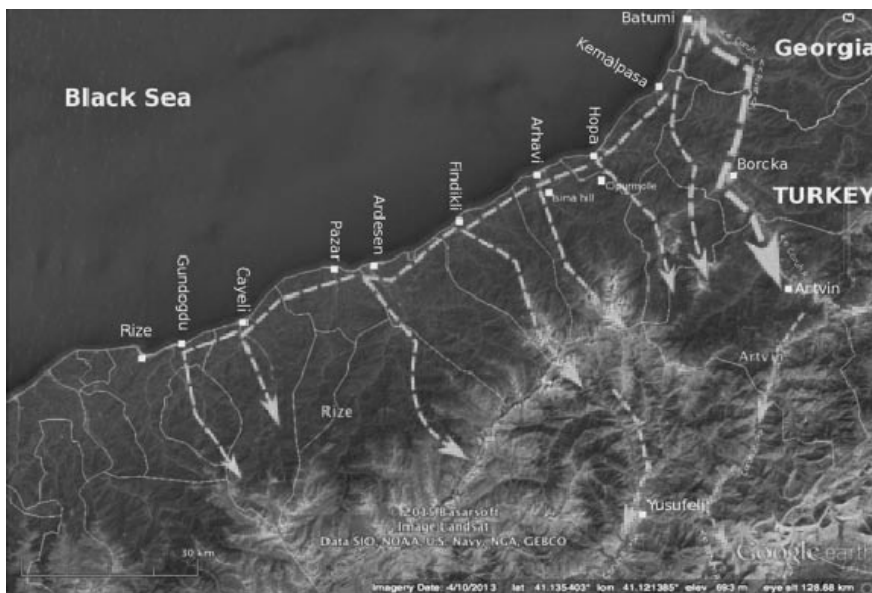
De trekbaan van roofvogels langs de oostelijke Zwarte Zee werd pas in de jaren zestig van de vorige eeuw 'ontdekt'. Grotendeels onvolledige tellingen gedurende de jaren zeventig in NO-Turkije gaven aan dat honderdduizenden roofvogels gebruik maakten van deze trekroute. Dezelfde route was opgemerkt in Batumi (Georgië) net over de grens. In 1998 werd nog vermoed dat de aantallen slechts in de tienduizenden zouden lopen (van Maanen *et al.* 2001). Pas in 2008, toen de Batumi Raptor Count (BRC) werd opgezet en de najaarstrek volledig werd gedekt, werd de omvang van de trek duidelijker. In het eerste jaar ging het al om meer dan 800.000 roofvogels (Verhelst *et al.* 2011). De jaarlijkse tellingen werden steeds beter georganiseerd en in 2012 werd de magische grens van 1 miljoen overschreden; dat werd herhaald in 2013, 2014 en 2015, met een maximum van 1.35 miljoen roofvogels in 2014. Hiermee werd de trekbaan langs de oostelijke Zwarte Zee een van de weinige plekken op aarde waar meer dan 1 miljoen roofvogels doortrekken. De andere drie zijn Veracruz (Mexico), Keköldi (Costa Rica) en Eilat (Israel) (Shirihai *et al.* 2000; Zalles en Bildstein 2000, Jansen 2013). Al zijn de exacte routes in Georgië en NO-Turkije nog onbekend, er is geen twijfel dat alle vogels die bij Batumi geteld worden ook door NO-Turkije trekken.

In dit deel van de wereld worden de naar het zuiden trekkende roofvogels gedwongen door de nauwe passage tussen de Zwarte Zee en het gebergte van de Kleine Kaukasus te vliegen. De weersomstandigheden, en vooral de bewolking en de heersende wind op grote hoogte, bepalen hoe dicht de vogels de kustlijn volgen na Batumi te zijn gepasseerd (Vansteelant *et al.* 2014, Vansteelant 2016). Als het weer goed is, lijkt het alsof de meeste vogels de Coruh-vallei volgen die hen naar Borcka in Turkije leidt. Op die manier hoeven ze niet de Turkse bergen van 2500 meter en hoger over te steken. Als het weer slecht is, worden ze gedwongen de kust verder in zuidwestelijke richting te volgen om vervolgens één van de zuidelijke en zuidoostelijke doorgangen te zoeken over de Turkse Kackarbergen. Het lijkt waarschijnlijk dat bijna alle vogels de doorsteek maken naar het Turkse binnenland voordat ze Rize bereiken, zo'n 120 kilometer zuidwestelijk van Batumi (Figuur 1).

Regen en bewolking zijn het meest bepalend voor de trekstrategie van middelgrote en grotere thermiekvliegers, zoals Wespddieven *Pernis apivorus*, buizerds en arenden, terwijl kleinere roofvogels, zoals valken en sperwers *Accipiter nisus*, waarschijnlijk sneller hun route aanpassen naar gelang de hoeveelheid zijwind. Deze laatste groep komt ook minder voor op de geografische bottlenecks maar volgt meer de kustlijn, waarschijnlijk ook om te profiteren van het grote voedselaanbod aldaar in de vorm van trekkende zangvogels.

De Firtina-vallei zuidelijk van Ardesen, op c. 800 m hoogte, een van de valleien die door roofvogels worden gebruikt als ze vanaf de kust naar het zuiden willen, 17 juli 2006 (Foto: Gernant Magnin). *The Firtina valley, at a height of c. 800 m, one of the valleys used by migrating raptors when heading south after leaving the coast; 17 July 2006.*

Figuur 1. Schematische voorstelling van roofvogeltrekroutes door het gebergte van NO-Turkije. De dikke pijl helemaal rechts betreft de route via de Coruhvallei. *Overview of main raptor passages across the mountainous region of NE-Turkey, with the passage way along the valley of Coruh highlighted in bold.*

Valkerij in NO-Turkije in perspectief

De informatie in dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op de ICBP-studie van 1987 (Magnin 1989), aangevuld en gecorrigeerd op basis van nieuwe informatie vergaard gedurende tientallen bezoeken aan het gebied sindsdien.

Achtergrond en methoden

Valkerij is eeuwenoud in Turkije. Kumerloeve (1966) vermeldt dat valkerij floreerde ten tijde van de kruistochten in de elfde en twaalfde eeuw. Relatief recent lijkt de valkerij met iconische soorten zoals Sakervalk *Falco cherrug* en Slechtvalk *Falco peregrinus*, zoals nog wel steeds beoefend in Mongolië, in Centraal-Azië en op het Arabisch schiereiland, bijkans geheel uit Turkije verdwenen te zijn. Het is zelfs de vraag of deze ooit echt populair is geweest. Slechts in één gebied in Turkije lijkt de valkerij onverdroten door te gaan, en dat is in NO-Turkije. Sandwith (1856, in Bijlsma 1987) vermeldde de grote populariteit van de valkerij met Sperwers, en Kumerloeve (1966) schatte dat er honderden valkeniers actief waren.

Zicht vanaf de Isina-heuvel bij Arhavi, 10 september 2015 (Foto: Gernant Magnin). *View from Isina Hill near Arhavi, 10 September 2015.*

Het vangen van Sperwers, en het doden van roofvogels om die als voer te gebruiken voor de Grauwe Klauwieren *Lanius collurio* waarmee de Sperwers worden gelokt, werd opgemerkt door Britse vogelaars die de trekroute onderzochten in de jaren zeventig. Woldhek (1980) schatte dat wellicht enkele duizenden Wespendienven jaarlijks zouden kunnen sneuvelen. De eerste auteur van onderhavig artikel ging in de

herfst van 1987 enkele maanden naar het gebied (uit naam van de ICBP, tegenwoordig BirdLife International, met fondsen van o.a. het Nederlands Comité Bescherming Trekvogels/Vogelbescherming). De tweede auteur woonde (en woont) in het gebied, studeerde bosbouwkunde aan de Istanbul Universiteit, had een grote interesse in vogels en vogelbescherming, en was vanaf dag één betrokken bij het onderzoek. In het najaar van 1987 bezochten we honderden plekken en spraken met honderden valkeniers en overheidsmensen, om uit te vinden waar en hoe de Sperwers werden gevangen, wie dat deed, of er handel was, enzovoort.

Wat betreft de valkerij met Sperwers in NO-Turlijke zijn grofweg drie categorieën te onderscheiden:

1. de sperwervangers die Sperwers vangen en houden,
2. de sperwerbezitters die een Sperwer krijgen/kopen en deze gedurende enkele weken hoofdzakelijk houden als was het een huisdier, en
3. de valkeniers die een Sperwer krijgen/kopen en deze africhten en gebruiken om Kwartels *Coturnix coturnix* of Kwartelkoningen *Crex crex* te vangen.

Er is nogal wat overlap tussen de categorieën. Het aantal mannen dat echt gaat jagen met de Sperwers is klein. Tenzij het onderscheid belangrijk is gebruiken we in dit artikel de term sperwervanger/bezitter voor alle drie categorieën.

Val voor Grauwe Klauwier te koop in een jagerswinkel, Arhavi, 2015 (Foto: Lars Soerink). *Trap for catching Red-backed Shrikes for sale in a hunter's shop in Arhavi, 2015.*

Het vangen van Sperwers

In augustus en september worden veenmollen *Gryllotalpa vulgaris* gevangen door wat zeepwater in hun holen te gieten of door ze uit te graven. De veenmol wordt

vervolgens in een eenvoudige val geplaatst. De val wordt zo neergezet dat trekkende Grauwe Klauwieren, vooral juvenielen, zich snel laten vangen. De klauwieren krijgen een klein leren kapje over de ogen. Een kleine kijkgleuf aan de onderkant daarvan zorgt ervoor dat de vogel zijn stok kan zien. Het feit dat de vogel naderende roofvogels niet kan zien, zorgt ervoor dat hij ‘danst’ achter het net en niet instinctief de bosjes induikt. De klauwier zit met een 50 cm lang touwtje vast op een één meter lange stok. Er zit meestal een stuk vlees vastgebonden op de stok, dat vroeger afkomstig was van roofvogels die geschoten werden enkel om gevoerd te worden aan de klauwieren; tegenwoordig gaat het om vlees van de slager of een gekookt ei.

Veenmol in val met nieuwsgierige juveniele Grauwe Klauwier (Foto: Oguz Kurdoglu). *Juvenile Red-backed Shrike interested in mole cricket in trap.*

De sperwervangers maken simpele schuilhutten in de buurt van drie meter hoge netten (in een driehoekvorm of rechthoekig, en soms twee netten in een L-opstelling). Bij nadering van een Sperwer beweegt de sperwervanger de stok met de Grauwe Klauwier achter het net op en neer zodat de klauwier gaat ‘dansen’. De sperwervanger laat de gevangen Sperwers die hij niet wil meteen los. De rest gaat mee naar huis, meestal vastgeknoopt in een doek.

Een alternatief voor vangen met een klauwier zijn vierkante netjes (‘zaknetjes’) van grofweg een vierkante meter die op plekken worden gehangen waar Sperwers op hoge snelheid een bocht omslaan om prooi te verrassen. De netjes worden regelmatig gecontroleerd. Deze methode leidt echter vaak tot slachtoffers omdat de gevangen Sperwers niet tijdig worden opgemerkt en doodgaan. De methode wordt dus vaak bekritiseerd door sperwervangers/bezitters. In de jaren negentig werd deze methode sterk veroordeeld door DHKD en de toen ontluikende valkeniersverenigingen keerden zich tegen het gebruik van de netten.

Het vangen van Sperwers vindt hoofdzakelijk plaats in de c. 100 km lange en 10 km brede kustzone die loopt van even ten oosten van Rize tot de Georgische grens. Letterlijk tienduizenden plekken lijken goed voor het vangen van sperwers. Die plekken liggen meestal tussen de zee en 700 meter hoogte, bij uitzondering tot 2000 meter. De vangplekken zijn erg moeilijk te vinden. Sperwervangers hebben vaak een aantal vangplekken die ze gebruiken afhankelijk van het weer en het vlieggedrag van de Sperwers.

Links: 'Zaknet' opgesteld bij Pazar, 1994 (Foto: Gernant Magnin), rechts: Sperwer gevangen in zaknet dat op de hoek van een gebouw in Arhavi was bevestigd, 1987 (Foto: Gernant Magnin).
Left: pocket net near Pazar in 1994, right: Sparrowhawk captured in pocket net employed around the corner of a building in Arhavi in 1987.

Af en toe wordt een sperwerjong van het nest afgeplukt (Sperwers zijn redelijk algemeen als broedvogel, vooral in West-Turkije en langs de hele Zwarte Zeekust; Kirwan *et al.* 2008). Het is onduidelijk waarom soms jongen van het nest worden genomen: de sperwervangers/bezitters zeggen dat deze sperwers niet beter of slechter zijn in het vangen van Kwartels, ook al zijn ze langer getraind en tammer. Ook is het vinden en beklimmen van een sperwernest in de dichte Turkse bossen, vaak in bergachtig gebied, geen sinecure en is het illegaal. Het is duidelijk dat het vangen van een trekkende Sperwer veel gemakkelijker is.

Sperwervanger bij zijn schuilhut bij Arhavi, 2015 (Foto: Lars Soerink). *Catcher of Sparrowhawks at his hide, Arhavi, 2015.*

Een Sperwer op het moment dat ze wordt gevangen in het net, Georgië, september 2015 (Foto: Lars Soerink). *De vangtechnieken in Georgië zijn identiek aan de Turkse. A Sparrowhawk being captured, Georgia, September 2015. Capture techniques in Georgia are identical to those in Turkey.*

Trainen en houden van sperwers

Enkel sperwervrouwtjes zijn gewild. Als er al een mannetje wordt gevangen, dan wordt deze meteen vrijgelaten. De gevangen Sperwers worden in een doek geknoopt en mee naar huis genomen. Daar krijgen ze om elke poot een leren koordje plus een touwtje rondom de buik om ervoor te zorgen dat de vogel niet haar poten breekt als ze van haar stok valt. Kleine metalen belletjes worden om elke poot gedaan, en vaak nog een iets groter belletje op haar rug.

Het laten wennen en ‘trainen’ van de Sperwers gaat hoofdzakelijk over het laten wennen aan menselijke aanraking. Het behelst eindeloos over de kop aaien, met de vogel op de arm door het dorp lopen en haar stukjes vlees geven. Sommige sperwervangers/bezitters gebruiken levende Kwartels (uit kwartelboerderijen) aan een stukje touw om de Sperwers te ‘trainen’ voor de kwarteljacht later.

Overdag zitten de Sperwers meestal op een stok in de schaduw bij het huis of in het theehuis, en ‘s nachts worden ze in een schuurtje op een stok gezet. Ze worden gevoed met vlees of eieren. Sommige sperwervangers/bezitters geven ze een geschoten of gevangen huismus *Passer domesticus* of stadsduif *Columba livia*, naar verluidt om ervoor te zorgen dat de krop van de vogel wordt gelegegd.

Sperwers in een theehuis in Pazar, 2015 (Foto: Lars Soerink). *Sparrowhawks in a teahouse in Pazar, 2015.*

Sperwers en de Laz Turken

Het gebied waar we over schrijven komt grotendeels overeen met het woongebied van de Laz Turken, een etnische groep met haar eigen taal. Laz zijn afstammelingen van het koninkrijk Lazica dat bloeide gedurende de Romeinse tijd en grotendeels gekerstend werd in de vierde eeuw na Chr. In 1461 werden ze ingelijfd bij het Ottomaanse Rijk (en werden de meesten moslim) en in 1920 werd een deel van hun gebied afgestaan aan de Russen; dat stuk ligt sindsdien in het huidige Georgië.

Een Sperwer met de nationale beroemde Laz zanger Cengiz Kurdoglu, op een foto in een kapperszaak in Arhavi, 2015 (Foto: Lars Soerink). *Sparrowhawk with famous Laz singer Cengiz Kurdoglu, in a barber's shop, Arhavi, 2015.*

Zes meter hoog sperwerstandbeeld in Ardesen, 2015 (Foto: Oguz Kurdoglu). *Six metre high statue of Sparrowhawk at the entrance of Ardesen.*

Gedurende de eeuwen behielden de Laz hun cultuur, en velen van de c. 75.000 Laz Turken spreken het ongeschreven Lazca. We schatten dat 90% van alle sperwervangers/bezitters in NO-Turkije Laz is, maar we hebben nooit uitgevonden wat de verklaring daarvan is.

Theehuis in Pazar, bolwerk van Laz Turken en Sperwers, 2015 (Foto: Lars Soerink). *Teahouse in Pazar, stronghold of falconry.*

Sperwers en valkerij

Vroeger werden Sperwers gevangen om drie redenen: om jachtvogels te leveren aan het hof van de sultan; voor lokale mensen om er mee te gaan jagen en vlees op de plank te krijgen; en om een ‘huisdier’ te hebben voor twee maanden per jaar. Lokale jacht met Sperwers draaide hoofdzakelijk om de jacht op de gigantische aantallen doortrekkende Kwartels. Tot de jaren zestig van de vorige eeuw, toen er nog geen kustweg was en vele dorpen in het gebied praktisch geïsoleerd waren, was het jagen met Sperwers algemeen en oude mensen vertellen nog over recepten voor gepekeld Kwartel. De kustweg werd in de jaren zeventig doorgetrokken. Dit leidde ertoe, met het algemener en goedkoper worden van jachtgeweren en ammunitie en het teruglopende aantal doortrekkende Kwartels (BirdLife International 2015), dat het vangen van Kwartels met Sperwers afnam en meer een sociale gebeurtenis werd. Er zijn veel verhalen over mensen die met hun vogels honderden km zouden rijden om in de buurt van Ardahan en Kars te gaan jagen, maar meestal zijn dit geïsoleerde en zeldzame gevallen.

Van 224 geïnterviewde sperwervangers/bezitters (gedurende 2013-14, Kurdoglu in voorbereiding) zei minder dan 10% dat ze de intentie hadden om te gaan jagen met

hun vogels. De rest vertelde dat het de liefde voor de vogels was die hen ertoe dreef om een Sperwer te bezitten.

Man met Sperwer in de aanslag, Pazar, 1987 (Foto: Gernant Magnin). *Falconer with Sparrowhawk about to be launched, Pazar, 1987.*

Als de sperwervangers/bezitters gaan jagen, is dat vaak in het weekend. Dan wordt er gejaagd in de rivierbeddingen of de kleine vlakke stukken landbouwgrond met maïs of thee langs de kust (het laatste type habitat is ernstig gereduceerd door de voltooiing in 2010 van een grote snelweg langs de kust die loopt van Samsun tot aan de Georgische grens). Tijdens het jagen wordt de Sperwer soms ontdaan van de riempjes om haar poten en buik en de jager houdt haar in de hand alsof hij een speer vasthoudt. Als een Kwartel wordt opgejaagd, gooit hij de Sperwer in de richting van de wegvliegende vogel. Het gebeurt zelden dat een Sperwer ontsnapt tijdens de jacht.

Van Maanen *et al.* (2001) rapporteerden dat er in Georgië twee manieren zijn om te jagen, namelijk de Laz-manier zoals hierboven besproken, en de Guria-manier (uit de streek Guria in West-Georgië) waarbij de Sperwer van de arm afvliegt. Deze laatste manier hebben wij nooit geconstateerd in Turkije. Tijdens een bezoek aan Georgië in 2015 hebben wij niemand gevonden die de vogel vanaf de arm liet vliegen. Gezien de meest dichte begroeiing van de jachtgebieden en de snelheid waarmee opgepeste Kwartels wegvliegen, lijkt het logischer om de Sperwers een jumpstart te geven (cf. Turkish Falconry 2013).

Sperwers als huisdier

Het leeuwendeel van de sperwers wordt gehouden als gezelschapsdier en dan nog enkel door mannen, gedurende september en oktober. Sperwers zitten dan op hun stokken bij de huizen en boerderijen. In de steden en grote dorpen zijn er waarschijnlijk relatief minder Sperwers, maar ze vallen meer op doordat de eigenaars er mee

rondlopen en ze parkeren op stokken bij theehuizen of hun winkels. Sinds de komst van de *Atmacaci Dernekleri* (valkeniersverenigingen) zijn grote concentraties van soms wel 40 vogels te zien bij aangewezen clubhuizen, vooral in Ardesen en Pazar. De mannen bespreken hier de goede eigenschappen van hun vogels, voeren ze en doen zelfs kleine operaties, zoals het voorzichtig terugplaatsen van uitgevallen handpennen (impen). Grote behandeling van de vogels is uit den boze.

We schatten dat tussen de 5-10% van de Sperwers in gevangenschap doodgaat door een ziekte die 'kursak hastaligi' of kropziekte heet en die gekarakteriseerd wordt door zwarte ontlasting en overgeven. Vrijwel alle sperwers worden losgelaten tegen het einde van oktober of in november.

Een gebroken handpen wordt voorzichtig teruggeplaatst met een tandenstoker en wat lijm. Pazar, 2015 (Foto: Lars Soerink). *Imping a broken primary, Pazar, 2015.*

Sperwerbezitters in (links) Ardesen, 1987, en (rechts) Findikli, 1987 (Foto's: Gernant Magnin).
Sparrowhawk owners in left Ardesen, right Findikli, 1987.

Handel

Er zijn nogal wat broodje-aapverhalen over gigantische bedragen die handelaren uit het Midden-Oosten zouden neerleggen voor Sperwers. Hoewel een exceptioneel grote of witte Sperwer misschien sporadisch goed geld opbrengt, zijn we ervan overtuigd dat er geen substantiële handel is in Sperwers. In september zijn er Sperwers in overvloed. Vogels worden weggegeven of veranderden van eigenaar voor een pak sigaretten of een paar Turkse lires. Er is geen systematische handel in Sperwers, en we betwijfelen ook of er enig handelsverkeer is in Sperwers tussen Georgië en Turkije. Het lijkt overigens waarschijnlijk dat bijvoorbeeld de Slechtvalken *Falco peregrinus*, die af en toe worden gevangen, wél wat waard zijn.

Ook is er geen handel van betekenis in grauwe klauwieren of veenmollen. Er is wat nominale handel in riempjes, belletjes en vallen en netten voor grauwe klauwieren, maar veel van deze zaken worden door de jagers zelf gefabriceerd.

Aantallen gevangen Sperwers en Grauwe Klauwieren

In 1987 schatten we dat in totaal 15.000 Sperwers werden gevangen in NO-Turkije. Daarvan waren er 3750 (25%) mannetjes of te kleine vrouwtjes; deze werden aan de klauwieren gevoerd of stierven aan de kropziekte. Nog eens 4950 (33%) exemplaren was overschot en werd onmiddellijk losgelaten. De resterende 6300 (42%) vogels werden gehouden gedurende september en oktober, en dan losgelaten. We namen aan dat de laatste categorie te laat werd losgelaten om hun trek te kunnen voortzetten en dus zou omkomen in de Turkse winter. We schatten dat jaarlijks zo'n 10.000 Sperwers het loodje legden als gevolg van de Turkse sperwertraditie. Echter, nieuwe inzichten vertellen dat Sperwers waarschijnlijk niet of nauwelijks doorvliegen naar de Sahel (of zuidelijker) en dus best zouden kunnen overleven als ze de winter in Turkije of omrin-

gende landen moeten doorbrengen. Er zijn echter nog steeds weinig concrete data; alleen recent zijn er in Georgië Sperwers geringd, zij het minder dan 300. Opvallend is het geval van een Sperwer die in oktober 2014 in Centraal-Georgië was geringd (<https://ringbase.org/rings/16270>) en die in februari 2016 in Tokat, Centraal-Turkije, werd doodgevonden. Deze melding geeft aan dat overwinteren in Turkije tot de mogelijkheden behoort. Het lijkt daarom aannemelijk te stellen dat in 1987 misschien ‘slechts’ 3750 Sperwers het loodje legden als het gevolg van de Turkse sperwertraditie.

Laz met hun sperwers, Ardesen, 1987. (Foto: Gernant Magnin). *Laz Turks with Sparrowhawks, Ardesen, 1987.*

In 1987 schatten we dat zo'n 9000 Grauwe Klauwieren werden gevangen en gebruikt als lokvogels; dit zijn echte Kalahari-overwintersaars die hun trekdrang goeddeels kwijt zullen zijn tegen de tijd van vrijlating. Het overgrote deel van deze vogels zal de winter niet hebben overleefd.

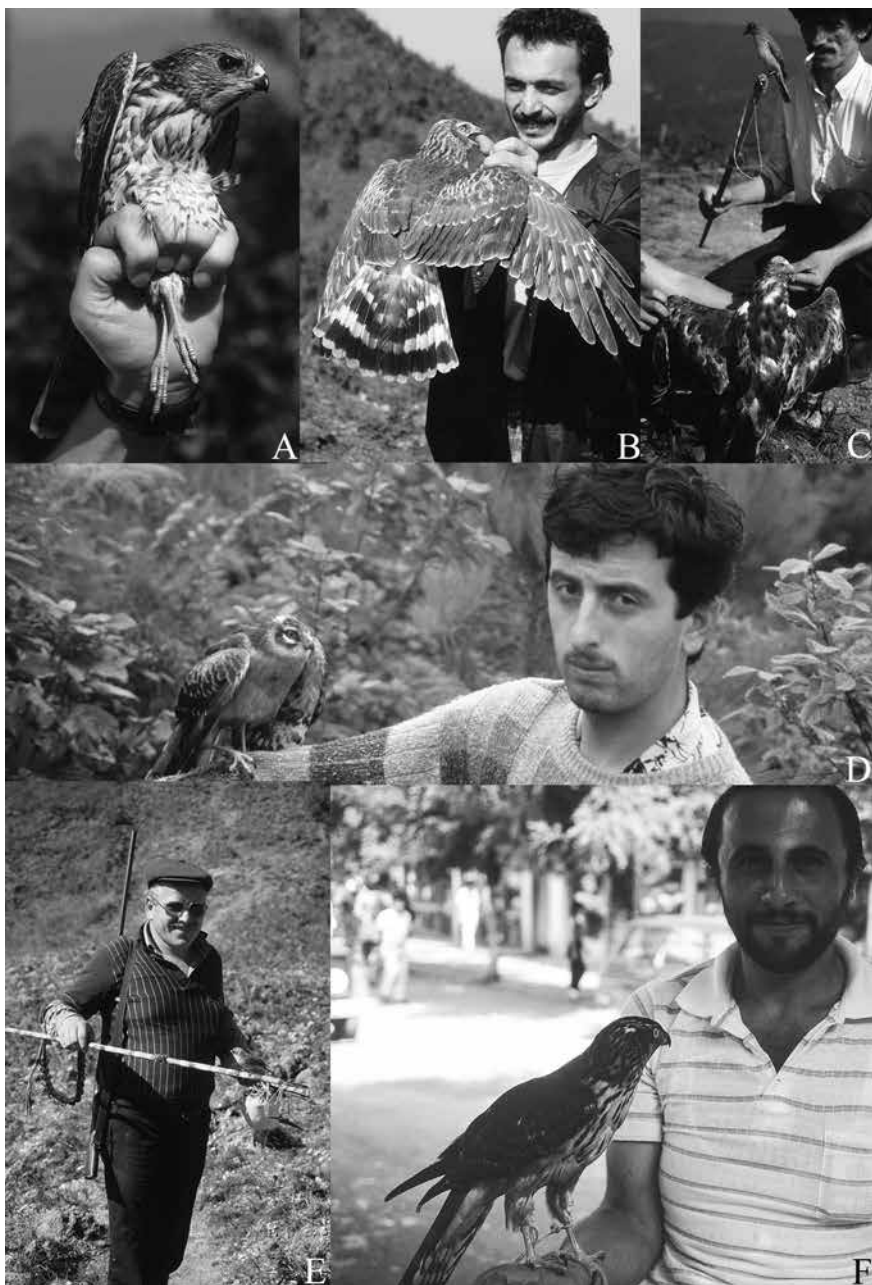
Schieten en vangen van andere roofvogels

Gedurende de studie van twee maanden in 1987 werd bevestigd dat roofvogels in alle maten en soorten werden gedood om als voedsel te dienen voor de Grauwe Klauwieren (en zelfs Sperwers werden sporadisch met roofvogelvlees gevoed). In het najaar van 1987 waren de jachthutten omgeven door lege hulzen en overblijfselen van roofvogels. De Isina-heuvel in Arhavi telde 25 vanghutten waarvan 15 op hetzelfde moment actief waren op verschillende data; op de Opurmole-heuvel bij Hopa waren dat respectievelijk 13 en 9 vanghutten. Bijna alle sperwervangers hadden een jachtgeveer bij zich. De herrie van het schieten was soms oorverdovend.

In 1987 vingen de jagers liever de roofvogels met het net om patronen te sparen. De lijst met roofvogelslachtoffers was lang: Visarend *Pandion haliaetus*, Balkansperwer *Accipiter brevipes*, alle Europese soorten kiekendieven *Circus* sp., Zwarte Wouw *Milvus migrans*, Boomvalk *Falco subbuteo*, Torenvalk *F. tinnunculus* en Dwergarend *Hieraaetus pennatus*. De gevangen vogels werden meestal in leven gelaten tot dat de Grauwe Klauwier moest worden gevoed. Het slachten had vaak niet meer om het lijf dan de vleugels van de vogel aftrekken en de borstspieren eraf snijden. Sperwermannetjes en afgekeurde sperwervrouwtjes werden ook gedood en aan de lokvogels gegeven.

De foto's op de volgende twee pagina's stammen alle uit NO-Turkije en zijn gemaakt in 1987 (alle foto's van Gernant Magnin, behalve H, door Oguz Kurdoglu). Ze geven een beeld van de verscheidenheid van de vangsten, alsook van de omvang van het fenomeen. *Photos on next two pages were made in NE-Turkey in Autumn 1987 (by Gernant Magnin, except H by Oguz Kurdoglu).*

- A. Net gevangen Balkansperwer, die later als voedsel zal dienen voor Grauwe Klauwier (*Levant Sparrowhawk just captured, to be killed and fed to Red-backed Shrike*),
- B. Volwassen vrouwtje Grauwe Kiekendief, eveneens toekomstig voedsel voor klauwier (*Adult female Montagu's Harrier, food for shrike*),
- C. Jager met net geschoten Dwergarend, voedsel voor de Grauwe Klauwier op stok (*Hunter with shot Booted Eagle, food for shrike on pole*),
- D. Juvenile Grauwe Kiekendief, ook deze zal het niet overleven (*Juvenile Montagu's Harrier, to be fed to shrike*),
- E. Jager keert terug naar huis; met de Grauwe Klauwier heeft hij een Sperwer (voor de jacht) en een Steppenkiekendief gevangen; die laatste wordt voer voor de klauwier (*Hunter returning home, with Red-backed Shrike, Sparrowhawk (to be used for hunting Quail) and Pallid Harrier (food for shrike)*),
- F. Haviken worden zelden gevangen (*Goshawk are rarely caught*),
- G. Dat geldt ook voor Slechtvalken (*Peregrine Falcon, also rarely captured*),
- H. Deze Visarend was een zaknet ingevlogen; ze worden zelden gevangen, vandaar dat deze tentoongesteld wordt voordat hij wordt gedood (*Ospreys are rarely captured and therefore displayed before being killed*),
- I. Een jonge Buizerd aan een touw (*Juvenile Buzzard tied to rope*),
- J. Ingepakte Boomvalk, die later voedsel zal worden voor een klauwier (*Hobby kept alive, to be later fed to shrike*),
- K. Tableau met vleugels van geschoten roofvogels, Isina bij Arhavi, 1 oktober 1987: 1 Grauwe Kiekendief, 2 ongedetermineerde kiekendieven, 1 Bruine Kiekendief, 1 juvenile en 1 adulte man Wespendif, 2 Boomvalken, 1 Torenvalk, 1 Balkansperwer. *Display of wings of raptors shot at Isina (near Arhavi), 1 October 1987: 1 Montagu's Harrier, 2 unidentified harriers, 1 Marsh Harrier, 1 juvenile and 1 adult male Honey-buzzard, 2 Hobbies, 1 Kestrel and 1 Levant Sparrowhawk.*

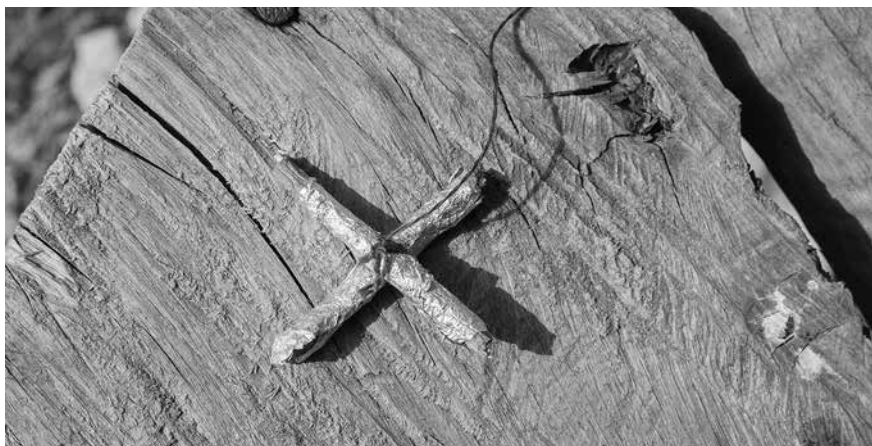

De praktijk in 1987: een man Torenvalk gaat voor de Grauwe Klauwier; later zal hij gedood en aan de lokvogel gevoerd worden. Arhavi (Foto: Oguz Kurdoglu). *Male Kestrel attracted by decoy Red-backed Shrike, and captured; the Kestrel will be used as food for the shrike, Arhavi, 1987.*

De absolute noodzaak van voedsel om de lokvogel in leven te houden werd goed geïllustreerd door een truc die we in 1987 tegenkwamen en die ook nog in 2015 werd toegepast: twee lucifers of kleine takjes kruiselings op elkaar gebonden met zilverfolie eromheen worden aan een stok achter het net snel rondgedraaid om passerende Bijeneters *Merops apiaster* te lokken en te vangen.

Een bijeneterlokker. Arhavi, 2016 (Foto: Gernant Magnin). *Device to lure bee-eaters, Arhavi, 2016.*

Uitgebreid bevragen en de acties bekijken van 25 jagers rondom Arhavi leverden een schatting op van één gedode roofvogel voor elke gevangen Sperwer. Jaarlijks sneuvelen dus in NO-Turkije zo'n 18.750 roofvogels. Het is belangrijk om te benadrukken dat de enige reden om roofvogels te vangen of te schieten de noodzaak van het voeren van de lokvogel was. In Georgië, enkele tientallen km verderop, worden vooral Wespendienven massaal geconsumeerd door mensen, maar in NO-Turkije doen en deden de lokale mensen dat nooit. Inwoners van Arhavi, die nog de hongersnoden van vlak voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog hadden meegemaakt, zeiden stellig dat roofvogels zelfs toen nooit werden gegeten.

Natuurbeschermingsactie

Actie ondernomen door DHKD (toen BirdLife partner voor Turkije)

In 1990 publiceerde DHKD de Turkse versie van het ICBP-rapport uit 1989. ICBP en DHKD brachten de zaak ook onder de aandacht van nationale en internationale media. DHKD formuleerde uiteindelijk een strategie die gebaseerd was op de benadering van Kurdoglu (1988). Hoofdpunten waren dat DHKD:

- a. niet de traditie van de valkerij ter discussie zou stellen en zich niet zou keren tegen het vangen van de Grauwe Klauwieren en Sperwers;
- b. zich sterk zou opstellen tegen het doden van andere roofvogels als voer voor de lokvogels;
- c. samenwerking met de sperwervangers/bezitters zou aangaan.

Alle hierboven beschreven praktijken in NO-Turkije waren illegaal, ook al in 1987. Gezien de omvang van de traditie en de schaal waarop het plaatsvond werd echter besloten dat een algehele bestrijding van de traditie kansloos zou zijn. Uiteindelijk volgde DHKD een strategie die beoogde het vangen en houden van Sperwers en Grauwe Klauwieren te legaliseren: dit betekende het veranderen van de beschermde status van twee soorten, en het legaliseren van een illegale vangmethode.

Vanaf 1990 begon DHKD in samenwerking met de overheid en lokale partners de sperwerzaak te agenderen op nationaal en vooral regionaal niveau. Veel sperwervangers/bezitters waren het uiteindelijk eens met het standpunt van DHKD. DHKD introduceerde een gekookt ei als een gemakkelijk alternatief voor het voeren van vlees aan de lokvogels. Lokale sympathisanten gingen cultureel geladen woorden gebruiken, zoals saygi (respect) en gûnah (zonde). Dit lijkt belerend en wat benauwend, maar het refereren aan zulke fundamentele en beladen waarden bleek goed te werken. Een van de eerste zaken die met deze benadering werden geslecht was het gebruik van de 'zaknetjes', dat als een grove en wrede manier van sperwervangen werd weggezet. Veel sperwervangers/bezitters en het publiek keerden zich tegen de 'zaknetjes' en het gebruik ervan was binnen enkele jaren nihil.

In 1992 maakte DHKD een simpele vijfminutendocumentaire over de valkerij. De film, slecht naar huidige maatstaven, werd enkele keren uitgezonden op nationale kanalen en tientallen keren op regionale kanalen. Het maken van de film kostte ongeveer 2000 euro. In najaar van 1994 voerde DHKD een drie weken durende, omvangrijke scholenactie uit. Drie afzonderlijke teams met leraren en vrijwilligers uit Trabzon

en Istanbul bezochten 105 scholen in het gebied tussen Cayeli en de Georgische grens; >10.000 leerlingen werden voorgelicht. Het op maat gemaakte educatieve materiaal was van tevoren goedgekeurd door het Turkse ministerie van Onderwijs. Tientallen *ad hoc* bijeenkomsten in theehuizen, politiebureaus en kantoren van imams vonden plaats. De hele actie kostte ruim zes maanden planning en 50.000 gulden; Vogelbescherming Nederland was de geldschieter.

Oguz Kurdoglu debatteert tijdens de scholenactie in 1994 met spervangers/bezitters, en schoolkinderen met speciaal voor deze actie gemaakte boekjes (Foto's: Gernant Magnin). *Oguz Kurdoglu debating with falconers, and school children with booklets on falconry, in 1994.*

Actie ondernomen door de overheid

Alle hierboven beschreven zaken waren illegaal volgens de Turkse Jachtwet. In 2003 werd een nieuwe Jachtwet goedgekeurd, die met betrekking tot de sperwertraditie voorzag in het volgende:

- Het wordt toegestaan om met een net twee Sperwers te vangen, en deze dan te houden in de periode 29 augustus-15 november; de vogels moeten op zijn laatst op 25 november worden vrijgelaten.
- Het wordt toegestaan om maximaal twee Grauwe Klauwieren te vangen, te bezitten en te gebruiken als lokvogel; de vogels moeten op zijn laatst op 18 november worden vrijgelaten.
- Behalve de reguliere jachtvergunning moet de sperwerbezitter/vanger een certificaat hebben om Sperwers te houden of te vangen. Het certificaat wordt pas gegeven na een cursus van 6 uur en het halen van een examen. Voor het vangen van Kwartels met de Sperwer is nog weer een ander certificaat nodig.
- Het wordt toegestaan om een Sperwer gedurende het jaar te houden, maar de vogel moet dan worden geregistreerd en geringd.

Valkerij update

Achtergrond

De twee auteurs wonen in het gebied (Kurdoglu) of komen er jaarlijks (Magnin), en hebben de ontwikkelingen rondom valkerij op een afstand gevolgd sinds 1987. Kurdoglu (2002) schatte in 2000 dat het aantal sperwervangers/bezitters in Arhavi met zo'n 25% was gedaald. Gedurende 2013-14 deed Kurdoglu onderzoek bij 224 sperwervangers/bezitters (Kurdoglu in voorbereiding). In het voorjaar van 2015 werd besloten om in het najaar het veld in te gaan om de feiten op een rij te krijgen.

In de periode 10-14 september 2015 bezochten de auteurs, vergezeld door Lars Soerink (Vogelbescherming Nederland), Ahmet Kutukcu (adviseur WWF Turkije) en Eylul Dizdaroglu, een aantal plekken in het gebied, vooral de Opurmole-heuvel bij Hopa en de Isina-heuvel bij Arhavi. We hebben tientallen mensen geïnterviewd en hebben negen uur bij een sperwervanger in zijn hut gezeten. In navolging van het onderzoek in 1987 bezochten we opnieuw alle dorpen in het gebied en telden we de Sperwers op hun stokken. Net als in 1987 zochten we in winkels naar het voorkomen van hulpmiddelen zoals belletjes en klauwieren vallen. Dit alles gebeurde in een fractie van de tijd die we er in 1987 aan hadden besteed, maar men moet in gedachten houden dat we de beste plekken en methoden nu wisten. We bezochten ook de theehuizen van de sperwerverenigingen van Pazar en Ardesen waar respectievelijk 25 en 19 Sperwers werden gevonden, en hielden lange gesprekken met de sperwervangers/bezitters. De bevindingen waren als volgt.

Het aantal sperwervangers is gedaald

In 1987 schatten we dat er in Arhavi 741 sperwervangers waren (Kurdoglu 1988); in 2013 was dit gedaald tot 450 (Kurdoglu in voorbereiding). Deze afname wordt

bevestigd door het aantal actieve vanghutten: in 1987 waren er bijvoorbeeld op de Isina-heuvel 25 vanghutten (waarvan 15 tegelijkertijd bemand waren op een aantal dagen) en op de Opurmole-heuvel waren dat er 13 (waarvan 9 tegelijkertijd bemand waren op een aantal dagen). In 2015, op min of meer dezelfde data en onder vergelijkbare weersomstandigheden, vonden we 8 vanghutten op de Isina waarvan 4 bemand waren, en op de Opurmole 3 vanghutten waarvan slechts 1 bemand was. We hebben uitgebreid gezocht en gevraagd of dit het gevolg was van andere vangplekken of vangtijden, maar zijn ervan overtuigd dat dit niet het geval was. Meer dan 70% van de vangers die we in 2013-14 hebben geïnterviewd was ervan overtuigd dat hun aantal sterk aan het afnemen was. We schatten voorzichtig dat het aantal sperwervangers in vergelijking met 1987 met de helft is afgenomen.

Een kleiner aantal sperwervangers en minder vangactiviteit betekent dat het aantal gevangen vogels moet zijn afgenomen. Het aantal vogels in het straatbeeld lijkt in ieder geval wat afgenomen, hoewel nu grote aantallen werden aangetroffen bij de theehuizen van de valkeniersverenigingen (deze bestonden niet in 1987, dus vergelijken van de aantallen is wat moeilijk). Ook op basis van de interviews schatten we dat het aantal Sperwers dat in gevangenschap gehouden wordt met 50% is afgenomen. Onze schatting is dat in 2015 in totaal 7500 sperwers werden gevangen: als we hier de 1987-ratio op toepassen (zie hierboven) zou dat betekenen dat 4000 exemplaren direct zouden zijn losgelaten, 500 het loodje hebben gelegd als gevolg van de kropziekte en 3000 uiteindelijk werden vrijgelaten.

De wettelijke mogelijkheid om een Sperwer gedurende het jaar te houden lijkt bijzonder weinig te worden gebruikt. We schatten dat bijvoorbeeld in de regio Arhavi minder dan 10 vogels gedurende het jaar worden gehouden.

We schatten dat het aantal Grauwe Klauwieren dat jaarlijks wordt gevangen met 50% is afgenomen sinds 1987.

Het schieten en vangen van roofvogels als voer voor de lokvogels is zeer sterk afgenomen of zelfs volledig gestopt

Gedurende vijf hele dagen in het veld in 2015 hoorden we in totaal 2 schoten en vonden we 12 hulzen op de Isina-heuvel bij Arhavi. Dit is een groot verschil met 1987 toen schieten onophoudelijk leek: de vanghutten toen waren omgeven met lege hulzen. De notities die aangaven hoeveel sperwervangers een jachtgeweer bij zich hadden zijn verloren gegaan, maar we denken dat dit ongeveer 90% was. Ter illustratie: op 16 foto's met 16 verschillende sperwervangers op de Isina uit 1987 hadden 15 ervan een jachtgeweer bij zich. Geen van de 11 sperwervangers die we hier in 2015 tegenkwamen had een wapen bij zich. In 1987 vonden we tientallen afgerukte roofvogelvleugels rondom de vanghutten, maar in 2015 was dat totaal anders: we vonden er geen een. We hebben in 2015 nog wel verscheidene Grauwe Klauwieren op hun stokken gezien met kleine doosjes erop gebonden met daarin hardgekookt ei of gehakt. Onze aanname dat het doden van roofvogels sterk is afgenomen of zelfs gestopt, werd bevestigd door alle *c.* 60 mannen met wie we spraken.

Grauwe klauwier met hardgekookt ei als voedsel, Arhavi 2015. De ogen zijn afgedekt met een kapje (Foto: Lars Soerink). *Red-backed Shrike, its eyes covered, with hard-boiled egg as food, Arhavi 2015.*

Veel van de sperwervangers/bezitters hebben de officiële vergunning, en de sperwervangers/bezitters hebben zich sterk verenigd

We hebben de indruk dat een meerderheid van de sperwervangers/bezitters zich nu aan de wet houdt en een vergunning heeft gehaald en die op gezette tijden vernieuwt. Van de 224 sperwervangers/bezitters die gedurende 2014-14 werden geïnterviewd beweerde 70% dat ze de vergunning hadden (Kurdoglu in voorbereiding). Dat de valkeniersverenigingen floreren, geeft aan dat er een behoorlijke sociale druk is en een sterk gevoel van verbondenheid tussen de sperwervangers en de sperwerbezitters. De sperwervangers zijn expliciet trots dat ze ‘vangers’ zijn en niet ‘schutters’, en dat verschil werd tot het midden van de jaren negentig niet gemaakt. Het feit dat vroeger voor de kwartelvangst ongeschikte Sperwers eindigden als voer voor de lokvogels werd niet ontkend, maar was voor de meesten nu ondenkbaar. Een mooie, sterke Sperwer is waar het om gaat, en de vogels worden met respect behandeld.

De leeftijdsopbouw van de sperwervangers/bezitters is veranderd

In 1987 schatten we dat de sperwervangers tussen de 17–50 jaar oud waren, en de sperwerbezitters misschien 15-70 jaar. In 2015 was de jongste sperwervanger/bezitter die we zagen iets van 40 jaar oud. Veel van de sperwervangers/bezitters met wie we spraken, klaagden dat hun zoons en kleinzons nauwelijks zijn geïnteresseerd. De nieuwe wet bepaalt overigens een minimale leeftijd van 18 jaar voor sperwervangers/bezitters.

Analyse: hoe kwam de verandering tot stand?

Veel factoren hebben geleid tot het verbeteren van de situatie aangaande roofvogelmoord in NO-Turkije. Tot de vroege jaren negentig van de vorige eeuw legden jaarlijks zo'n 18.750 roofvogels het loodje in NO-Turkije. De traditie (onveranderd door de eeuwen heen, behalve de recente toevoeging van jachtgeweren) was vrijwel onbekend buiten het gebied en geaccepteerd door de lokale bevolking. Bestaande wetgeving sinds het begin van de negentiende eeuw verbood alle praktijken, maar de wet werd niet geïmplementeerd. Bijna vanaf het begin (1988) hebben de intiatiefnemers van de natuurbeschermingsactie het principe oarmrd dat de moord op roofvogels enkel kon stoppen als er gepoogd zou worden om een verantwoordelijke en duurzame vorm van valkerij te ontwikkelen.

In de vroege jaren negentig werden allesomvattende educatieve acties op touw gezet die zowel het algemene publiek als de overheden (in en buiten Turkije) inlichtten over de omvang en ernst van de massale moord op roofvogels. Dit leidde uiteindelijk tot de breed gedragen consensus dat valkerij op de bestaande manier onaanvaardbaar en immoreel was. De daaropvolgende constructieve dialoog tussen overheid, sperwervangers/bezitters en natuurbeschermers leidde ertoe dat alle partijen bereid waren concessies te doen. De jachtwet uit 1937 was te rigide om een duurzame manier van valkerij toe te staan. De wettelijke beperkingen werden opgeheven door de nieuwe jachtwet in 2003, en mogelijkheden om tot duurzame valkerij te komen kwamen met bepalingen in 2004.

De sperwervangers/bezitters ondertussen kwamen bijeen in verenigingen die sterke morele codes en verbeterde praktijken afdwongen; een meerderheid van de sperwervangers/bezitters behaalde de benodigde vergunning. De overheid begon ernst te maken met de tenuitvoerlegging van de jachtwet.

Alles bij elkaar begon zodoende het aantal gedode roofvogels aan het eind van de jaren negentig omlaag te gaan. In 2015 konden we ter plekke constateren dat het doden van roofvogels helemaal of nagenoeg tot een einde was gekomen.

Andere factoren speelden waarschijnlijk mede een rol in deze ontwikkeling, zoals de trek van jonge mensen naar de grote steden voor werk en studie. In 18 Europese landen ging het aantal jagers met bijna 20% omlaag tussen de vroege jaren negentig en 2012 (Massei 2014); we achten het aannemelijk dat die trend waarschijnlijk ook voor Turkije opgaat. Tegelijkertijd waren wegebouw en sterk toegenomen autobezit er verantwoordelijk voor dat de vangpraktijk veranderde van twee- tot driedaagse naar eendaagse trips. Hierdoor kon voedsel voor de Grauwe Klauwier worden meegenomen en werd het dagelijks schieten of vangen van een roofvogel – vers voer voor de klauwier – overbodig.

Ons onderzoek geeft voldoende bewijs dat het jaarlijks doden van 18.750 roofvogels in NO-Turkije (rond 1987 de praktijk) met succes tot een einde is gebracht. Dat ging niet op slag en stoot. Wij onderscheiden vier algemene strategische lessen die wellicht van belang zijn voor natuurbeschermers elders, en vier lessen van meer praktische aard.

Strategische lessen

1. Bepaal en herstel het contact met het relevante fundamentele attribuut dat verloren was gegaan. Eeuwenlang werden doortrekkende roofvogels gevangen en gedood in aantallen en situaties die duurzaam leken. Er veranderde echter niks toen de aantallen jagers toenamen, hun hoeveelheid vrije tijd toenam, goedkope jachtgeweren beschikbaar kwamen en een kleine groep cowboyjagers een gebrek aan discipline toonde. Er was geen besef van de mondiale implicaties van de traditie in het licht van afnemende aantallen roofvogels. Gedurende de voorlichtingscampagnes werd niet geschroomd om het immorele karakter van het doden van roofvogels om de lokvogels te voeden aan de kaak te stellen. Eerlijk gezegd ging het herstellen van dit fundamentele morele attribuut veel sneller en dieper dan we ooit voor mogelijk hadden gehouden.
2. Het is essentieel om alle belanghebbenden te betrekken. De immorele kant van de roofvogelmoord werd de onbetwistbare en overweldigende reden om de valkerijpraktijk te veranderen. Sperwervangers/bezitters speelden een belangrijke rol in het uitvinden en voorstellen van manieren om dit te bewerkstelligen.
3. Geen succes zonder de overheid. Een continue en hechte samenwerking met de overheid is een voorwaarde voor officiële en blijvende veranderingen. Het helpt ook als er druk wordt uitgeoefend door pers en publiek.
4. Concessies zijn nodig en moeilijk. DHKD besloot, vanaf dag één, om niet principieel tegen valkerij te zijn, ook al had zij de wet aan haar zijde. Zij stelde zelfs dingen voor die haaks lijken te staan op de instincten van natuurbeschermers, zoals het deels opheffen van de beschermde status van Sperwers en Grauwe Klauwieren. Hiervoor is DHKD soms hevig bekritiseerd door andere niet-gouvernementele organisaties.

Praktijklessen

5. Verandering duurt lang. Het proces van verandering beschreven in dit onderzoek beslaat bijna 30 jaar.
6. Houd vast aan principes en het project. DHKD (en partners) heeft deze zaak bijna 30 jaar lang gevolgd en heeft haar koers nooit gewijzigd. Dat is soms niet gemakkelijk, omdat er altijd nieuwe en goedbetaalde natuurbeschermingsprioriteiten op de loer liggen en vooral hoofdkwartieren van grote niet-gouvernementele organisaties kleinere partners vaak dwingen om elke vijf jaar iets nieuws te beginnen.
7. Handel lokaal en van binnenuit. DHKD had gedurende tien jaar een kantoor in het nabijgelegen Trabzon, bevolkt door mensen uit het gebied. Het hielp ook dat de tweede auteur sinds 1987 15 jaar lang voor het bosbouwministerie in Trabzon werkte en daarna op het Bosbouw Instituut van de universiteiten van Artvin en Trabzon.
8. Natuurbescherming kost bijna niks, soms. De totale kosten van alle werk beschreven in dit onderzoek bedragen waarschijnlijk niet meer dan 100.000 euro.

In de komende jaren is het zaak om de valkerij in NO-Turkije te blijven volgen om te kijken of de bereikte doelen beklijven. Het is ook mogelijk dat de verbeteringen nog niet alle hoeken van dit grote gebied hebben bereikt.

Valkenier met zeer lichte vrouw Sperwer in theehuis in Pazar, september 2015 (Foto: Gernant Magnin). *Falconer with light-plumaged female Sparrowhawk, Pazar, September 2015.*

Dank

De namenlijst van mensen die gedurende de periode 1987-2015 hebben bijgedragen aan het verbeteren van de situatie in NO-Turkije is vele bladzijden lang. Wij willen vooral alle honderden sperwervangers/bezitters danken met wie we prettig hebben samengewerkt. Nergis Yazgan en Murat Yarar van de DHKD hebben door de jaren heen een belangrijke rol gespeeld. De volgende mensen willen we bedanken voor hun steun tijdens het veldwerk in 2015: Bahri Ataselim, Eylul Dizdaroglu, Tahsin Kurdoglu, Ahmet Kutukcu, Refik Lakerta, Saadettin Özkazanc, Halit Satir en familie, Lars Soerink. Veel dank ook aan WWF Turkije voor het deels financieren van de studie van 2015, en dank aan de volgende mensen die eerdere kladversies van dit rapport van commentaar voorzagen: Folkert de Boer, Eylul Dizdaroglu, Johannes Jansen, Erwin van Maanen, Anna Sandor, Lars Soerink, Ilke Tilders, Wouter Vansteelant, Murat Yarar, Nergis Yazgan.

Speciale dank aan Henk van den Brink voor het corrigeren van de d's en t's in deze Nederlandse versie.

Jachtgezelschap op pad, met twee Sperwers, in 1987 (Foto: Gernant Magnin). *Small group of hunters in full outfit.*

Jager met complete uitrusting (stokken en net, Grauwe Klauwier, geweer en kapmes), pas gevangen Sperwer in doek gewikkeld, in 1987 (Foto: Gernant Magnin). *Hunter equipped with net, shrike, gun and hatchet; recently captured Sparrowhawk wrapped in cloth.*

Summary

Magnin G. & Kurdoglu O. 2016. Falconry in NE-Turkey: the positive outcome of three decades of nature conservation. *De Takkeling* 24: 221-250.

The Eastern Black Sea flyway was first described in the 1960s, with incomplete counts carried out in Turkey in the 1970s indicating that hundreds of thousands of raptors converge along the eastern edge of the Black Sea in autumn. It was not until 2008 when the Batumi Raptor Count (BRC) was initiated that the full extent of raptor migration was understood; systematic counts revealed a total of 1.35 million raptors passing through a narrow corridor near Batumi, Georgia, in 2014. For centuries, local people living in this bottleneck have made use of the abundance of migrating raptors by catching Sparrowhawks *Accipiter nisus* which they lured into nets by using migratory Red-backed Shrikes *Lanius collurio* as a decoy. Other migratory raptors, as well as trapped Sparrowhawk males or females considered unfit for Quail *Coturnix coturnix* catching, were killed and fed to the Red-backed Shrikes.

Although raptor killing had been noticed previously, it was not until 1987 that this tradition was investigated and described in detail for the Turkish section of the bottleneck, by the ICBP (now BirdLife International) and its Turkish partner DHKD. In 1987, it was estimated that a total of 15,000 Sparrowhawks were trapped, of which some 3,750 were estimated to have perished as a result of the falconry tradition in NE-Turkey. A total of 9,000 Red-backed Shrikes were employed to act as decoys during 1987, and it was estimated that as many as 15,000 raptors were killed annually to be fed to the decoys. Thus, the total number of raptors (including Sparrowhawks) that succumbed annually in NE-Turkey was estimated at around 18,750.

During 1990, DHKD published and distributed the Turkish version of the 1989 ICBP report. The ongoing killing of raptors in NE-Turkey continued to receive international and national attention. Extensive awareness-raising activities were carried out by DHKD during the early 1990s, exposing the general public and governments, both Turkey-wide and locally, to the fact that thousands of raptors were being slaughtered. This eventually led to widespread consensus that falconry in this form was unacceptable and immoral. Subsequent constructive dialogue between government, Sparrowhawk trappers/owners and conservationists led to a willingness from all sides to make concessions. Simple proposals to change common practices, such as feeding the decoy birds with hard-boiled egg instead of raptor meat, were implemented by trappers. The new Hunting Law (approved in 2003) and subsequent regulations allowed for, among other things, up to two Sparrowhawks to be trapped and kept for a limited amount of time, and it also introduced a rigorous system for obtaining mandatory certificates. Declining numbers of Sparrowhawk trappers/owners were noted from the late 1990s onwards, along with a decline in raptor killing for decoy food.

During the autumn of 2015, a short and targeted field survey was carried out to update the status of falconry and associated raptor killing in NE-Turkey. This survey revealed that since 1987 (a) the number of Sparrowhawk trappers and Sparrowhawk owners had decreased by up to 50%, (b) the number of trapped Red-backed Shrikes and Sparrowhawks had also gone down by up to 50%, and (3) no, or very few,

Sparrowhawks or other raptors were being killed to serve as food for the decoys. This paper describes the situation in 1987 and in 2015, as well the actions undertaken in-between to remedy the situation. Finally, it performs an analysis to assess the impact of the various measures taken.

Literatuur

- Abuladze A. 2013. Materials towards a Fauna of Georgia, Issue VI. https://www.academia.edu/7755158/Birds_of_Prey_of_Georgia. Geraadpleegd op 18/11/2015.
- BirdLife International 2015. Species factsheet: *Coturnix coturnix*. <http://www.birdlife.org>. Geraadpleegd op 18/11/2015.
- Bijlsma R.G. 1987. Bottleneck areas for migratory birds in the Mediterranean region. ICBP Study Report No. 18, Cambridge.
- Jansen J. 2013. Assessment of the shooting of migrating raptors in the Batumi Bottleneck. Evolutionary Ecology Group, Department of Biology, University of Antwerp, Belgium.
- Kirwan G.M., Boyla K.A., Castell P., Demirci B., Özen M., Welch H. & Marlow T. 2008. The Birds of Turkey: The distribution, taxonomy and breeding of Turkish birds. Helm, London.
- Kumerloev H. 1966. Beizjagd in der heutigen Türkei (Falconry in modern Turkey). Dt. Falkenorden 1966: 41-43.
- Kurdoğlu O. 1988. (Hunting with raptors and especially Sparrowhawks in the north-east Black Sea region.) Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Turkey.
- Kurdoğlu O. 2002. (Unchanged traditions in a changing world: legal status, problems and possible solutions of falconry.) Ulusal Karadeniz Ormançılık Kongresi, Bildiriler Kitabı, Cilt No. 2: 643-652. Artvin, Turkey.
- Kurdoğlu O. (in voorbereiding). A socio-economic study and re-evaluation of falconry practices in north-east Turkey. Karadeniz Technical University, Turkey.
- Maanen E. van, Goradze I., Gavashelishvili A. & Goradze R. 2001. Trapping and hunting of migratory raptors in western Georgia. *Bird Conservation International* 11: 77-92.
- Maanen E. van, Gavashelishvili A., Goradze I. & Goradze R. 2001. Ecologie, aantallen en bescherming van roofvogels in Georgië. *De Takkeling* 9: 118-134.
- Magnin G. 1989. Falconry and hunting in Turkey during 1987. ICBP Study Report No. 34. Cambridge.
- Magnin G. 1991. Hunting and persecution of migratory birds in the Mediterranean region. In: Salathe T. (ed.) *Conserving Migratory Birds*. ICBP Technical Publication 12: 63-75.
- Magnin G. & Yazar M. 1997. Important Bird Areas in Turkey. Dogal Hayati Koruma Dernegi, Turkey.
- Massei G., Kindberg J., Licoppe A., Gačić D., Šprem N., Kamler J., Baubet E., Hohmann U., Monaco A., Ozoliņš J., Cellina S., Podgórski T., Fonseca C., Markov N., Pokorný B., Rosell C. & Náhlik A. 2015. Wild boar populations up, numbers of hunters down? A review of trends and implications for Europe. *Pest Manag. Sci.* 71: 492-500.
- Meyburg B.-U. 2005. Zug und Verfolgung der Greifvögel in der südlichen Türkei. *Orn. Mitt.* 57: 12-16.
- McCulloch, M.N., Tucker, O.M., Baillie, S.R. 1992. The hunting of migratory birds in Europe: a ringing recovery analysis. *Ibis* 134, suppl. 1: 55-65.
- Turkish Falconry. 2013. Hunting Quail with a Sparrow Hawk. <https://www.youtube.com/watch?v=jpqWcbbkLYY>. Geraadpleegd op 18/11/2015.
- Vansteelant W.M.G., Verhelst B., Shamoun-Baranes J., Bouten W., van Loon E.E. & Bildstein K.L. 2014. Effect of wind, thermal convection, and variation in flight strategies on the daily

rhythm and flight paths of migrating raptors at Georgia's Black Sea coast. *J. Field Ornithol.* 85: 40-55.

Vansteelant W.M.G. 2016. From thermal to flyway: how weather shapes the soaring migration of European Honey Buzzards *Pernis apivorus* at multiple scales. PhD thesis, Faculty of Science, Amsterdam University. <http://hdl.handle.net/11245/1.507795>. Geraadpleegd op 18/11/2015.

Verhelst B., Jansen J. & Vansteelant W. 2011. South West Georgia: an important bottleneck for raptor migration during autumn. *Ardea* 99:137-146.

Woldhek, S. 1980. Bird Killing in the Mediterranean. European Committee for the Prevention of Mass Destruction of Migratory Birds, Zeist.

Website

A history of research on the Eastern Black Sea migration route.

<http://www.batimiraptorcount.org/research/history-research-eastern-black-sea-migration-route>. Geraadpleegd op 18/11/2015.

Adressen: ¹gernantmagnin@gmail.com, ²oguzkurdoglu@gmail.com, Karadeniz Technical University, Turkey

Zicht vanaf de Opurmolye-heuvel bij Hopa, kijkend richting Georgische grens (Foto: Gernant Magnin). *View from Opurmolye hill near Hopa, looking in the direction of the Georgian border.*